

VEILEDNING I BRUK AV HJELPE- OG KORREKSJONSMIDLER VED TEMMING OG TRENING AV HEST

UTARBEIDET AV ARBEIDSGRUPPEN:

Hans Kolbein Dahle, NHS, leder
Espen Heitun, DNT
Hans Petter Eriksen, NJ
Knut Austad, NJ
Nina Rasmussen, NRYF
Odd Magnus Knævelsrud, NRYF
Torgeir Svalesen, NHS
Ada Engødegård, NHS, sekretær

NOVEMBER 2007

Stiftelsen
NORSK HESTESENTER
Starum
2850 Lena

Innhold:

Bakgrunn	3
Forutsetninger	4
Veiledning i bruk av vanlige hjelpe- og korreksjonsmidler	6
Boks, spilltau og utegang	6
Grime	7
Leietau	7
Bitt	7
Hodelag	7
Tøyler/tømmer	8
Pisk	8
Godbit eller annen belønning	8
Hovkrok og pusseutstyr	8
Longeringsutstyr/innspenning	9
Sko	9
Sal	9
Seler	10
Brems	10
Munnkile	10
Sprangsele	10
Fotjern/helder	11
Slagrem	11
Trykkvogn	11
Sidestenger	11
Hodestang	12
Sjekk	12
Drasjekk	12
Ørehette/ørepropper	12
Tungestropp	12
Blendkappe	12
Løftestropp	12
Sporer	13
Banemateriell	13
Rundpaddock eller rundpan	13
Beroligende midler	13
Tilrådinger til myndigheter og hesteorganisasjoner	14

HJELPE- OG KORREKSJONSMIDLER VED TEMMING OG TRENING AV HEST

Rapport fra ei arbeidsgruppe, november 2007

BAKGRUNN

Landbruksdepartementet la i 2003 frem St. meld. Nr. 12 (2002 –2003) Om dyrehold og dyrevelferd. Stortinget sluttet seg ved behandlingen i 2003 til denne meldingen, og arbeidet med et nytt lovverk på området ble igangsatt. Forskrift om velferd for hest (velferdforskriften), kom i 2005, Forskrift om transport av levende dyr (transportforskriften) fra 2001 ble endret i 2005 og Forskrift om forbud mot doping på hest kom i 2007. Mattilsynet er oppfølgende instans for lovverket på dette området.

Mattilsynet utfordret i 2004 de fire hesteorganisasjonene Det Norske travselskap (DNT), Norsk Jockeyklub (NJ), Norges Rytterforbund (NRYF) og Norsk Hestesenter (NHS) på området hestevelferd i forbindelse med sportskonkurranser med hest. I 2005 ble Rapport fra arbeidsgruppen for hestevelferd avgitt til Landbruks- og matdepartementet / Mattilsynet og til egne organisasjoner med oppfordringer til de berørte parter å sette fokus på og gjennomføre de tiltak som ble foreslått i rapporten.

Mattilsynet henvendte seg på nytt, i brev av 07.09.06, til de fire organisasjonene DNT, NJ, NRYF, NHS, og anmodet om at hestesportsorganisasjonene ”utarbeider veiledning for fornuftig bruk av ulike korreksjons- og hjelpemidler under temming og trening av hester”. Det oppfordres videre til at sportsorganisasjonene samarbeider om utforming og innhold av dette. Det fremgår av brevet fra Mattilsynet og Rapporten fra hestevelferdsgruppen, at de fleste hestesportsorganisasjonene har regler for hvilke hjelpemidler som er tillatt under konkurranse, men at det ikke er klargjort om det finnes etiske regler og veiledning i hvordan eventuelle korreksjons- og hjelpemidler brukes utenfor konkurransene. Veiledningen bør bestå i kartlegging av hvilke korreksjons- og hjelpemidler som er i bruk under temming og trening i de aktuelle sportsgrenene, og veiledning i fornuftig bruk av disse.

Norsk Hestesenter tok (04.10.06) i brev til DNT, NJ og NRYF initiativ til at det nedsettes en arbeidsgruppe med det formål å kartlegge og utarbeide slik veiledning som er nevnt ovenfor. Alle sportsorganisasjonene tok utfordringen, og arbeidsgruppen fikk slik sammensetning:

Hans Kolbein Dahle, NHS, arbeidsgruppens leder
Espen Heitun, DNT
Hans Petter Eriksen, NJ
Knut Austad, NJ
Nina Rasmussen, NRYF
Odd Magnus Knævelsrud, NRYF
Torgeir Svalesen, NHS
Gina Onsrud, NHS, arbeidsgruppens sekretær. Ada Engødegård overtok fra 01.01.07.

Arbeidsgruppen gjennomførte i møte 18.10.06 en analyse av situasjonen og ble enig om å avvente videre arbeid til alle berørte organisasjoner hadde reagert på et notat fra arbeidsgruppen, datert ultimo oktober 2006. Det ble sett på som viktig å få arbeidet forankret hos ledelsene i de berørte organisasjoner. Etter denne runden fortsatte arbeidsgruppen sitt arbeid fra februar 2007.

FORUTSETNINGER

For å kunne forstå det som menes med de uttrykk og det utstyr som nedenfor omtales under overskriftene Kartlegging og Veiledning, må begrepene settes inn i noen sammenhenger. For at det ikke skal bli for omfattende, gis det derfor korte omtaler av noen begrepsinnhold i et innledende kapittel. Dette er ikke noen lærebok i temming og trening av hest, men et forsøk på å systematisere noen forhold som har med temming og trening å gjøre, og som har relasjoner til godt og trygt hestehold.

Temming og trening

Hesten er et av våre husdyr, og den har levd blant mennesker i svært lang tid. Hesten som sådan er altså temmet. Hvert nytt individ som kommer til verden må likevel vennes til å leve blant mennesker og etter hvert utføre de handlinger som menneskene vil at den skal utføre. Prosessen starter med det nyfødte føll, og den varer noen år, noe forskjellig fra rase til rase. I denne sammenheng er det slike prosesser som forstås som temming av hest.

Trening av hest er de prosesser som starter når den unge hest føler seg trygg på sitt samvær med mennesker, og som resulterer i at hesten blir utdannet til et gitt bruksområde. Treningen fortsetter så gjennom hele livsfasen for å dyktiggjøre hesten i de bruksområder som er valgt og for å gjøre den utholdende i bruk eller konkurranser. En stor del av treningen går med til å få hesten til å takle situasjoner den vil komme opp i. Noen ganger må det øves press mot hesten under trening. Det er da viktig at presset avtar eller opphører og anerkjennelse markeres så snart handlingen oppnås.

Tid og tålmodighet

Det tar tid å temme en hest, og denne tiden må utnyttes fra første stund etter fødselen. Samvær, rutiner, stell, oppmuntring og korreksjoner er viktige stikkord for temmingsfasen. Andre forhold som hesten må oppleve i temmingsfasen er samvær med andre dyr og mennesker, tilvenning til variasjoner i lyder, lysforhold, temperaturer, værforhold, ulike miljøer, transporter og lignende. Det er den eller de som hesten søker trygghet hos som må avsette tilstrekkelig tid til dette.

Tålmodighet blir mer og mer aktuelt etter som hesten settes inn i systematisk trening. Oppmuntring og korreksjoner er viktige momenter, men tålmodighet er noen ganger enda viktigere. Det meste kan læres dersom det vises tålmodighet. Tid og tålmodighet må aldri undervurderes i samvær med hester.

Sikkerhet

Hensikten med all bruk av hest i arbeid, fritid, oppdrag og konkurranser er at hesten skal utføre det som forventes av den blant mennesker. Hesten er ikke et menneske, og den har andre instinkter og behov enn det vi har. Derfor kan den finne på å gjøre noe som vi ikke hadde tenkt. Hesten er i opphavet et dyr som levde på store åpne sletter. Instinktet til flukt er fortsatt tydelig tilstede hos dagens hester. Blir de skremt av noe, vil flukt ofte være den naturlige løsning for hesten. Dette kan bli farlig for mennesker og andre i omgivelsene, for farten kan bli stor og massen i kroppen er betydelig. De fleste av sikkerhetstiltakene som settes inn i samvær med og aktiviteter for hester er for å hindre flukt, begrense skader og avklare situasjoner. I tillegg må det legges inn variable sikkerhetstiltak alt etter hvilke hester en har for seg eller hvilke situasjoner en opptrer i.

Det er viktig å forstå og kunne få formidlet at de aller fleste hjelpe - og korreksjonsmidler som brukes ved temming og trening av hester har noe med sikkerhet å gjøre. Det gjelder sikkerhet for hesten, utøveren, andre tilstedeværende, publikum, tilfeldige andre mennesker og skapninger, i det hele tatt for omgivelsene. Derfor er det noen hjelpe – og korreksjonsmidler som er helt nødvendige og absolutt påkrevd å benytte seg av. Det kan ikke gås på akkord med sikkerheten når en har med hester å gjøre.

Lovlig hestehold

I et ordnet samfunn er svært mye av det vi foretar oss regulert gjennom lover, forskrifter, regler, instruksjoner, lisenser etc. Slik er det også for hesteholdet. Likevel er det mange forhold som ikke er ordnet på denne måten.

Alle som driver med hestehold plikter å innrette seg etter de forhold som er omtalt i lovverket. De viktigste forhold omtales så mye i de kretser som er engasjert i hesteholdet, at det blir naturlig inn i den alminnelige hestekunnskapen. Dette er likevel ingen garanti for at det drives godt hestehold. Uvaner kan tilegnes i miljøer som ikke er oppdatert på godt hestehold.

I Forskrift om velferd for hest (FOR 2005-06-02 nr. 505) § 5 heter det om kompetanse: ”Hesteholder skal ha nødvendige kunnskaper om hest. Den som driver registreringspliktig hestehold, skal etter 1. januar 2009 gjennomgå utdanningsopplegg godkjent av Mattilsynet og kunne dokumentere kunnskap om hestens atferdsmessige, sosiale og fysiologiske behov, aktuelle driftsformer og bestemmelsene i denne forskriften.”

Alle som driver hestehold skal bestrebe seg på å drive i pakt med det lovverket som til hver tid eksisterer.

Etisk forsvarlig

Noen ganger, også i det daglige hestehold, oppstår det situasjoner som ikke er omtalt verken i lovverk eller i lærebøker. Noen situasjoner krever øyeblikkelig handling på stedet. De fleste vil i slike situasjoner iverksette nettopp det som må til. Det er naturlig. Spørsmålet blir hvilke handlinger som kan iverksettes.

Det kan ikke svares på annen måte enn at tilstedeværende må vurdere hva som er etisk forsvarlig ut fra den situasjon som foreligger og den samfunnsmoral og dyreetikk en er kjent med. Om en handler rett eller galt, blir fortsatt et åpent spørsmål, men refleksjonen om det er etisk forsvarlig bør alltid ligge til grunn for handlingen.

Nødsituasjoner

Noen ganger oppstår det som best kan karakteriseres som nødsituasjoner. Det kan være på stallen, på tunet, i paddocken, på vei, gate, i terrenget eller på arenaer hvor hester og folk samles. Nødsituasjoner kan gjelde hestens egen velferd eller helse, og den kan gjelde sikkerheten for hesten selv, tilstedeværende mennesker og omgivelsene. I nødsituasjoner både må og skal det handles raskt, og de hjelpemidler en finner tak i må brukes til situasjonen roer seg. Telefonnummer til veterinær, lege, politi og brannvesen er nyttig å ha tilgjengelig. Uansett situasjon, en ustyrlig hest må først bringes under kontroll.

Mange vil gi gode råd

Det finnes et mangfold av tradisjoner for formidling av hestekunnskaper til vår tid, og disse finnes både skriftlig og muntlig. Forskjellene mellom disse tradisjonene ligger delvis i ulike kulturer, i ulike retninger for bruksområdene, men noen ganger også i ulike ideologier for temming og trening av hester. Veiledningene fra denne arbeidsgruppen gjenspeiler de

vanligste oppfatninger som bygger på norsk tradisjon innen de ulike greiner av de aktuelle bruks – og sportsområdene.

Målgrupper

Denne rapporten er kommet i stand etter anmodning fra Mattilsynet. Arbeidsgruppen antar at den også kan bli til nytte så vel i opplæringsøyemed som hos dem som faktisk utøver virksomhet innen de ulike greiner av bruksområdene. Hos myndigheter og organisasjoner kan den virke som et hjelpedokument ved opplæring og tilsyn for temming og trening av hester.

Omdømme

Kunnskaper om riktig bruk av hjelpe- og korreksjonsmidler ved temming og trening av hest vil øke fagkunnskapene hos utøverne og det vil sikre et godt omdømme hos alle som bryr seg om hestevelferd, publikum så vel som myndigheter.

Kartlegging av utstyr og bruk av positive lister over aktuelt utstyr

En kartlegging av hjelpe- og korreksjonsmidler som er i bruk, og en listeføring av disse, vil kunne føre til flere dilemma. Spørsmål vil kunne melde seg om listene er fullstendige, om de er å oppfatte som absolutte, om det finnes andre benevnelser på det utstyret som er nevnt, om andre bruksområder enn det som står i veiledningen kan være tillatt, og ikke minst: er utstyr som ikke er tatt med i de positive listene å anse som ikke tillatte hjelpemidler.

Arbeidsgruppen vil advare mot absolutte svar på slike spørsmål. Den følgende oppstilling av veiledninger for bruk er kun å oppfatte som det første forsøk på systematisk samling av viten om slike hjelpe- og korreksjonsmidler. Dersom det kan være til hjelp eller nytte for noen, vil hensikten med arbeidet være oppfylt.

Tilsyn og kontroll

Når Mattilsynet har bedt om denne rapporten, kan hensikten være at veiledningene er tenkt brukt i forbindelse med tilsyn og kontroll av virksomheter. Arbeidsgruppen vil understreke, at dersom det er meningen fra Mattilsynet, så bør ikke veiledningene inngå i noen form for forskrift eller regelverk. På den annen side, vil denne rapporten kunne være et like godt hjelpemiddel i en tilsynsfunksjon som i en opplæringsfunksjon. Arbeidsgruppen ser frem til at nytteverdien kan komme frem på en positiv måte og ikke i form av et tradisjonelt regelverk.

VEILEDNING I BRUK AV VANLIGE HJELPE- OG KORREKSJONSMIDLER

Boks, spilltau og utegang

Alle staller (bokser, spilltau og utegang) har minstekrav til størrelse, utforming, lys, ventilasjon, tid i luftegårder mm (se forskrift velferd for hest).

Boks gir hesten en viss frihet til å kunne legge seg ned og bevege seg.

På spilltau står hesten bundet i grime eller halsring og kan legge seg ned, men i liten grad mulighet for bevegelse.

Ved utegang går hestene i flokk med tilgang til leskur, vann og for.

Veiledning: Oppstalling på boks er mest vanlig i nyere staller. Det gir hesten en viss bevegelsesfrihet. Det bør være mulighet for å binde hesten inne i boksen.

Spilltau er mindre plasskrevende og er et alternativ om det kan kombineres med mye utegang i luftegård. Oppbindingen må være slik at hestene ikke kan snu seg rundt og heller ikke sette fast bena.

Særlig for unghester er det mye av temmingen som kan gjøres i spilltau som lære seg å stå bundet, flytte seg fra side til side og bli vandt til trafikk bak seg

Utegang er en god form som ivaretar hestenes behov for bevegelse og å være flokkdyr med sosial rang og der eldre hester oppdrar unghester.

Advarsel: Det krever en god planlegging og erfaring for å sette hester sammen i grupper som går godt overens og å plassere hester i stallen slik at det blir trygt å ferdes der for alle.

Grime

Innretning av remmer, overgangsringer og feste for remmene tilpasset hestens hode. Grimen består av en rem rundt hodet i neseregionen og en rem bak ørene og ned i halsgropen som holdes sammen av langsgående remmer på hvert kinn. Overgangene mellom remmene kan være sydd sammen eller utført med overgangsringer i metall. Åpningen festes som regel på siden bak venstre kinn.

Formål: å kunne handtere hesten og ha noe å binde den med.

Veiledning. Hestene vendes til bruk av grime så tidlig som mulig etter fødselen. Grimer må skiftes etter som hestens hode vokser. Det finnes et stort utvalg i spesielle grimer som kan anvendes til spesielle formål.

Leietau

En to til tre sentimeter tykk line på en og en halv til to meters lengde utført i vanlig tauverk, kunststoff (ikke plastikk), tekstil eller lær som festes til hestens grime. Leietau med en halv meters kjetting nærmest grima brukes når det er behov for det, for eksempel til hingster.

Utformingen av leietauet må være solid, og fortrinnsvis utstyrt med panikkutløser.

Formål: Leietauet brukes til å føre hesten for hånd over kortere avstander som under opplæring, til og fra stallen, paddocken, transportmiddel eller ved mønstring av hesten.

Veiledning. Leietauet brukes til å føre hesten for hånd eller til å holde den i ro. Kjettingdelen kan legges over nesen eller gjennom munnen for å få bedre kontroll. Ved føring av hesten skal den gå av seg selv.

Advarsel: Bruk aldri leietauet til å dra hesten frem.

Bitt:

Styringsredskap for hest, oftest utført i forniklet stål. Bittet legges over tunga på hesten, og det ender i munnvikene med festeanordning for tømmer / tøyler. Som regel er selve bittet mellom munnvikene leddet. Festeanordningene for tømmene kan være utført som ringer (trinsebitt) eller som stenger med ringer på (stangbitt). Det finnes mange variasjoner av bitt.

Formål: Bittet er til kommunikasjon mellom kusk/rytter og hest, og det er den viktigste styringsredskap for hesten.

Veiledning. Treningen starter alltid med det enkle trinsebitt. Det legger seg etter gommene til hesten, og det glir lett på plass. Ved trinsebitt skal det være en god fingerbredds avstand til første jeksel. Pass på at bittet ikke er så tjukt at hesten ikke får lukket munnen med jekslene sammen. Bittet skal være så bredt at ringene ikke presser mot munnvikene på hesten.

Advarsel: Ta kontakt med folk som har erfaring med stangbitt og andre bitt før du setter i gang med slikt.

Hodelag

Innretning av remmer tilpasset hestens hode med det formål å feste bitt eller andre styringsmidler. Består oftest av sidestykker, pannerem, nakkerem, neserem og tøyler.

Formål: å kunne styre hesten i den retning rytter/kusk ønsker ved å øve press mot hesten gjennom bitt eller annen bittløs ordning.

Veiledning: Hodelaget må være godt tilpasset hestens hode mhp frihet for ører, øyne og halsgrop.

Advarsel: Det må ikke brukes skarpe eller harde gjenstander av metall eller annet hardt materiale som påfører hesten sår eller unødig trykk.

Tøyler/ tømmer

Remmer av lær, web, gummi eller flettet tau som forbinder bitt/ bittløs grime til rytterns/kuskens hånd.

Formål: Være rytteren/ kuskens forlengede arm for å kunne innvirke på hesten sideveis og dens tempo/ gangart med mer.

Veiledning: Tøylene / tømmene må være av god kvalitet og med god friksjon mot kuskens/rytterenens hånd.

Tøylene / tømmene er festet mot hesten i et av de mest følsomme områdene, nemlig hesten munn.

Advarsel: Tøyletakene / tømmeakene må ikke være hardere enn det trengs for å oppnå ønsket reaksjon, og de må alltid etterfølges av en ettergift.

Pisk

Det finnes flere typer pisk for bruk ved handtering av hester. Hovedtypene er:

Ridepisk, vanlig 60 til 110 cm, bestående av et håndskaft med en tynnere pisk i et fibermateriale som ender i en liten dusk.

Kjørepisk, vanlig ca. 120 til 160 cm, bestående av et håndskaft med tynnere pisk i et fibermateriale som ender i en tilfestet snor på ca. 20 til 40 cm.

Longeringspisk eller langpisk, vanlig ca 150 cm, bestående av et håndskaft med en tynnere pisk i et fibermateriale som ender i en tilfestet snor på ca 130 til 180 cm. Den brukes fra bakken, og må derfor være så lang at den som longerer (treneren) kan nå hesten med pisken

Pisk til galopphester, maksimum 50 cm, hvorav skaftet kan være maksimum 35 cm.

Pisken oppfattes av hesten som en forlengelse av armer eller hender.

Formål: Pisken brukes til å gi signaler til hesten sammen med stemmen, tøylene, sjenkel eller annen berøring av hesten. Longeringspisk brukes også til å ”smelle” i luften over eller bak hesten.

Advarsel: Pisken skal aldri brukes for å slå hesten. Pisk er ikke tillatt i travløp eller galopptritt i Norge.

Godbit eller annen belønning

Kan brukes til en umiddelbar belønning av en ønsket atferd.

Formål: Godbiten kan sammen med stemme og vår atferd være med å skape tillit.

Veiledning: Gulrot eller andre godbiter kan brukes når hesten fortjener spesiell oppmerksomhet.

Advarsel: Godbit skal ikke deles ut i utreningsmål.

Hovkrok og pusseutstyr

Hovkrok er en rettvinklet stålkrok med handtak for daglig reingjøring av undersiden av hestens hover. Pusseutstyr består av børster, kluter, kam med mer.

Formål: Hovkroken brukes for raskt og effektivt å fjerne skitt, belegg eller steiner som har festet seg til hovens underside. Pusseutstyret brukes for daglig pleie av hud og hårlag.

Regelmessig hov – og hudpleie skaper tillit under temming av den unge hesten og velvære for den voksne hesten.

Veiledning : Hovene renses daglig ved hjelp av hovkrok, og alltid før bruk av hesten. Det gjelder også hester som ikke er skodd. Hud og hårlag skal daglig gås over med pusseutstyr.

Longeringsutstyr/ innspenning

Remmer med ringer og spenner som festes til hodelag /bitt / neserem/ salgjord / ekstragjord/ sele eller egen innretning som for eksempel kapsun og martingal.

Formål: Lydighetstrening, løsgjørende og som et virkemiddel innen trening/ forberedelser til momenter innen dressur.

Veiledning: Utstyret må tilpasses hesten slik at en viss frihet beholdes. Ved longering må underlaget være jevnt og ikke for hardt, og farten ikke for stor. Ofte vil tømnelongering med støtte også på den utvendige tømme gjøre øvelsen bedre for hesten.

Ved innspenning må ikke hesten spennes inn for hardt i den tro at hesten vil beholde den formen når hjelpemiddelet tas vekk. Det må brukes som en mild forsterker/korreksjon.

Advarsel: Overdreven longering på liten volte skader hestens ben og vil ofte øke motstanden i hesten snarere enn å få den til å samarbeide.

For kraftig innspenning vil øke frustrasjonsnivået hos hesten og den kan ”se etter andre fluktveier” som steile, bukke, hive seg rundt med mer

Sko

Hestens hov vokser med ca 6-10mm pr mnd. Ved bruk kan slitasjen bli større enn tilveksten og hesten blir sårbeint eller underlaget er for glatt til at vår aktivitet med hesten kan utføres forsvarlig. Sko beskytter hestens hov mot slitasje, gir feste på glatt underlag og kan også brukes som sykebeslag, ekstra vekt og korreksjon av bevegelsesmønster. Finnes i ulike metall og kunststoff.

Om bruken av hesten er slik at hesten ikke blir sårbeint eller at underlaget ikke blir for glatt vil det være bedre for hesten og hovens anatomi å ikke bruke sko.

Veiledning: Skoen skal tilpasses hovens form og festes på en for hesten smertefri måte. Vanligst her er søm av metall, men også lim er brukt.

Hesten må skos med et intervall på 6-8 uker der skoen må tas av og hoven beskjæres.

Dette må gjøres av en person med faglig innsikt.

Advarsel: Skoen må tilpasses hver enkelt hov og festes av en person med faglig innsikt. Intervallet mellom skoperiodene må overholdes for ikke å påføre hesten skader i bevegelsesapparatet..

Bruk av vekter med mer kan medføre belastningsskader i bevegelsesapparatet

Sal

Av lær eller kunststoff med eller uten bommer som plasseres oppå hestens rygg for rytter eller kløv.

Festes med en eller flere gjorder og ofte med feste for stigbøyler, forstykke og halerem.

Formål: Gi rytter /kløv en stødig plassering på hestens rygg i ulike gangarter /øvelser og fordele vekt over hele hestens rygg.

Veiledning: Salen må tilpasses hestens rygg i vidde og lengde slik at vekt fordeles jevnt og ikke bare har kontakt med hestens rygg på noen få anleggspunkter.

Gjorden bør ligge en håndsbredd bak frambena og ikke klemme mot frambena.

Det er viktig at gjorden strammes på brystbenet til hesten og ikke bakenfor dette.

Advarsel: Feil tilpasset sal kan gi store smerter/ sår på hesten og uønsket atferd kan oppstå. Selv på ”gangartshester” må gjorden ha anlegg mot brystbeinet.

Seler

Av lær eller kunststoff ofte med tre og/eller metall i bogtre/høvve. Har anlegg mot hestens skulder (bogtresele eller komtese) eller hestens bryst (brystsele eller dogcartsele). *Bogtresele /komtese* festes med nakke/ brystrem og bukjord/springgjord, har et høvve/salett med tømmeringer til å ta vekt fra drag og ryggstykke med halerem og baksele. *Brystsele/ dogcartsele* festes med bukjord/ springgjord og ryggstykke med halerem og evt baksele. Har høvve/ salett med tømmeringer til å ta vekt fra drag.

Selen kan festes til faste drag av tre eller metall med selepinner eller til drag av tre eller metall og dragliner av tau eller lær. Ved par /spann bruket et stangkobbel i tillegg.

Veiledning: Selen skal overføre kraft fra hesten til det som skal trekkes/ bremses på en for hesten god måte og må være dimensjonert deretter. Selen må tilpasses hver enkelt hest der spesielt anleggsflaten mot hestens skulder/bryst må være tistrekkelig stor og rett innstilt. Videre må bukjord og baksele være rett innstilt for å kunne bremse.

Bogtre/komte/brystsele må være rett innstilt mot hestens skulder slik at dralæret /drotten/ brystet har god nok høyde fra bogspissen.

Ved bruk av dragliner i forspenning bør disse være festet til en svingel som pendler i takt med hestens skulderbevegelser for å forhindre ømhet/ gnag.

Videre bør det være effektiv brems på vogn/slede om totalvekten av vogn og last overstiger hestens vekt.

Ved forspenning av par/spann med midtstang, stangkobbel og liner bør det alltid være effektiv brems.

Det kreves kunnskap i tilpassing av seler slik at man ikke øver unødig press og gnag mot hesten

Advarsel Feil innstillinger og bruk kan medføre alvorlige situasjoner ikke bare for hesten men også for kusk, passasjerer og andre.

Brems

Trehåndtak med en løkke av tau eller utformet som en tang.

Formål: Brukes i situasjoner der hesten er urolig på en slik måte at den blir farlig for omgivelsene. For eksempel førstehjelp, skoing, behandling el.

Veiledning: Tauløkken eller tangen surres/klemmes over overleppen til hesten. Hesten skiller ut et endorfin som da virker beroligende. Brukes i korte tidsintervall (20-30 sek) og overleppen masseres opp mellom hver gang for god blodtilførsel. Kun folk med erfaring må bruke dette.

Advarsel. Må ikke brukes i stedet for vanlig tilvenning/trening av hesten og må begrenses til et absolutt minimum da overleppen kan ta skade.

Munnkile

Kile med håndtak i metall eller plast eller grime med to metallplater som kan jekkes fra hverandre.

Formål: Brukes til å tvinge hestens munn opp for sjekk av tenner eller annen behandling i hestens munn.

Veiledning Må brukes med forsiktighet og kun av folk med erfaring. Pass på at tungen ikke klemmes i redskapen og at innsettelse er rett utført før man visiterer med hånd.

Advarsel: Fare for stor skade i hestens munn ved ukyndig bruk.

Sprangsele

Sele i lær eller kunststoff med tau.

Formål: Brukes på hopper under bedekning for at de ikke skal skade hingsten eller ved undersøkelse av alle hester der det er fare for slag/spark.

Veiledning: Selen går rundt halsen til hesten og via tau til spesial sydde løkker som plasseres rundt hasene. Det hele strammes slik at hesten ikke kan sparke bakut.

Selen må strammes og knytes slik at det blir sikkert for personell og utføre behandling med mer bak hesten.

Advarsel: Må brukes av folk med erfaring. Ved bedekning må ikke hingsten kunne tvinge seg på ei hoppe som ikke er klar.

Fotjern / helder

To ringer/løkker av lær eller metall til å feste på frambeina til hesten.

Formål: Brukes for å holde hestene på et område for eksempel ved rast/ overnatting ved turridding.

Veiledning: Hesten må gradvis vennes til fotjern ved at man setter på en og en fot med hodelag på hesten og til slutt på begge også da med hodelag på. Pass på at hesten ikke får ruse fram, men dra den rundt i små sirkler til den stopper. Gjenta dette tre/fire ganger før hesten slippes.

Advarsel: Bruk tid på tilvenning og ha kontinuerlig tilsyn. Avstanden mellom fotjernene må ikke være for lang da hesten kan sette et bakben i mellom.

Slagrem

Formål: Rem av lær eller tau som brukes under kjøring for å forhindre at hesten slår.

Veiledning: Går fra krysset på hesten der den festes godt i selen og ned til hver dragarm.

Skal ikke være stram når hesten beveger seg normalt, men hindre hesten i å slå bakover og evt få bena over draget.

Advarsel: Må festes i selen så den ikke glir fram eller tilbake da den mister sin effekt.

Bør brukes på hester som er utrygge i kjøring eller har vist slik adferd tidligere.

Trykkvogn

Trykkvognen benyttes til trening av travhester. Vognen er bygget som en treningsvogn med to oljepumper som utgjør et tett system. Oljepumpene er montert slik at trykket(tyngden) på hjulene reguleres med for eksempel en pedal.

Formål: Trykkvognen kan simulere bakketrening på flatmark og belastningen reguleres med trykk og pedalinnetningen på vognen. Trykkvognen kan brukes både til styrketrening (muskelfattig hest), grunnkondisjon (hjerte / lungekapasitet og til kondisjonstrening.

Veiledning : Bruk av trykkvogn krever opplæring av personell som har kunnskaper om og erfaring med slike. Bruker må ha solide kunnskaper om vognens virkemåte og om treningsmetoder og hestens fysiologi.

Advarsel : Trykkvogn skal ikke benyttes med mindre en har innsikt i de mekaniske innretninger og inngående kjennskap til oppbygning og virkemåte for vognen. Det forutsettes også innsikt i hvordan hesten responderer på trening.

Sidestenger

Formål: Det er metallstenger som festes på sulkyen og som travkusken kan bruke til å justere hestens posisjon i seletøyet for eksempel i svinger. Sidestenger kan brukes enkelt eller dobbeltsidig.

Veiledning: Bruk av sidestenger på sulkyen krever opplæring av rutinerte trenere.

Advarsel: Skal kun benyttes som korreksjonsmiddel med justerende effekt og ikke som dressurmiddel.

Hodestang

Det er en stiv stang som kan festes ved hestens manke og i en ring på hodelaget.

Formål: Hodestenger benyttes for å holde hestens hode rett under bevegelser.

Veiledning: Hodestang kan bare brukes på den ene siden av hodet.

Advarsel: Hodestang skal kun benyttes som korreksjonsmiddel med justerende effekt og ikke som dressurmiddel.

Sjekk

Sjekk er en lærrem som går fra hestens hode og bakover til manke / rygg.

Formål: Sjekken bidrar til å stabilisere hesten og til å hindre dyret i å holde hodet ned mellom forbena.

Veiledning: Bruk av sjekk krever opplæring.

Advarsel: Skal kun benyttes som korreksjonsmiddel med justerende effekt og ikke som dressurmiddel.

Drasjekk

Det er en sjekk som kan justeres i fart. Den er da konstruert som en sjekk med forlengelse bak til kusken slik at den kan betjenes fra sulky under løp etc.

Formål: Kusken kan stabilisere / regulere hodets vinkel på halsen under løp eller trening.

Veiledning: Bruk av drasjekk som korreksjonsmiddel krever opplæring.

Advarsel: Drasjekk skal ikke benyttes som tvangsredskap.

Ørehette / ørepropper

Det er ei hette eller propper i tekstil som settes over eller i hestens ører.

Veiledning: Benyttes til hester som kan være vare for lyder eller som er hissige. Innretningen kan virke dempende på hestens adferd. I løp kan ørehette / ørepropper gi en positiv effekt når de fjernes av kusken under løp.

Advarsel: Påsettes og prøves ut med forsiktighet og i trygge omgivelser.

Tungestropp

Innretning av båndfasong som kan være laget av lær, plast eller tøy.

Formål: Benyttes til hester for å kontrollere tungebevegelser som for eksempel at tungen legger seg oppå bittet eller ved fare for at hesten skal svelge tungen.

Veiledning: Skal kun benyttes i kort tidsrom og under konstant overvåking.

Advarsel: Tungestroppen kan hvis den sitter på over lengre tid gi uopprettelig skade i tungen i form av sirkulasjonssvikt. Bør kun benyttes i løpssammenheng i perioder av noen få minutter.

Blendkappe

Kappe som legges over hodet på hesten slik at den ikke kan se.

Formål: Den brukes på hester som er engstelige for å gå inn i startboks. Den tas av når hesten er kommet på plass. Den brukes også for å få hest inn på transportbil.

Veiledning: Det er et humant middel som kan brukes ved trening og til løp, men må legges på med forsiktighet for ikke å skremme.

Løftestropp

Tau/rep som legges rundt hestens bakpart av to startboksmannskaper og holdes fast, en på hver side.

Veiledning: Brukes på hest som er uvillig til å gå inn i startboks eller transportbil. Presses mot hestens bakpart. Uproblematisk å bruke. Generelt understrekes at det er ønskelig at hest

lastes inn med minst mulig bruk av hjelpemidler. Det bør derfor brukes tilstrekkelig god tid på trening, slik at hjelpemidler ikke bli nødvendig.

Sporer

Sporer er en innretning festet til rytterens hel, som et hjelpemiddel til å forsterke sjenkelen til rytteren.

Veiledning: Skal kun brukes av ryttere som har kontroll over sjenkelen sin.

Advarsel: Sporen må være konstruert så den ikke kan såre eller skade hesten. Sporer er ikke tillatt brukt i galoppløp.

Banemateriell

Består av treningsområdets inngjerding og utstyr (bommer, kavaletter, stativer, osv) som brukes til trening av hesten.

Formål: Brukes til hester for trening av dressur og sprang.

Veiledning: Avgrensingen av treningsområde (ridebaner eller ridehus) må være forsvarlig så det ikke kan skade hesten om den kommer løs eller kommer bort i det. Bommer, grinder, kasser, osv må være solide så de ikke går i stykker / knekker / fliser seg opp om hesten trækker på eller kommer bort i dem. Kavaletter skal være runde, harde og med litt tyngde så de blir liggende fast om hesten skulle komme bort i dem. Hinder skal være solid, uten skarpe kanter eller hjørner. Sikkerhetsoppheng bør brukes på breddesprang. Hinder skal ha farger/nyanser og gjerne markbom så hesten lettere kan takser dem. Hesten skal ha fysisk mulighet til å se øverste bom. Avstanden mellom hindrene skal være slik at hesten kan ha en naturlig rytme. Hinderet skal ligge stille når hesten hopper over.

Advarsel: Trening av hester på hinder krever kompetanse for ikke å skade hesten eller dens utvikling i treningen.

Rundpaddock eller rundpan.

Rund inngjerdet volte med diameter mellom 13m og 18m.

Veiledning: Brukes til temming og trening av unghester så vel som eldre hester.

Hestene jobbes i første omgang fri, dvs uten line. Den som jobber hesten vil at hesten skal velge det som mennesket vil av egen fri vilje ved at man øver press mot hesten med stemme, kroppspråk, pisk el.

Når hesten velger det mennesket vil, får den ros, og presset opphører. Om hesten velger noe annet så koster det i form av press / arbeid.

Rundpaddock kan og brukes til innridning og tilvenning.

Advarsel: Det kreves god innsikt og timing for å kunne gi hesten mulighet til valg slik at hesten skjønner det mennesket vil. Om innsikt og timing ikke er presis og god, vil ikke målet oppnås.

Beroligende midler.

Medikamenter som virker beroligende på hester.

Veiledning: Beroligende midler (medikamenter) kan brukes ved situasjoner der hesten pga panikkartet atferd kan sette seg selv og omgivelsene i fare. Det kan være ved f eks klipping, tilvending til transportmidler og spesielt utstyr. Problemer hos hester skal fortrinnsvis løses ved at hesten blir fortrolig med nye situasjoner gjennom tilvenning til hesteholder over tid, og ved bruk av tålmodighet Beroligende midler skal ikke brukes som rutine. De skal kun brukes under ansvar, veiledning og kontroll av veterinær

Advarsel: Beroligende midler skal normalt ikke brukes ved temming og trening av hest.

Uhensiktsmessig/uvettig bruk av beroligende midler ved f eks transport kan føre til at hesten skader seg.

TILRÅDINGER TIL MYNDIGHETER OG HESTEORGANISASJONER

- Det finnes mange slags hjelpe- og korreksjonsmidler for bruk ved temming og trening av hester, både tradisjonelle og mer moderne. I denne oversikten er det tatt med slike som i dag synes mest aktuelle. En slik liste kan aldri bli fullstendig.
- Det er viktig at alle synspunkter på slike midler settes inn i en faglig sammenheng, og at bruken av dem forstås i tråd med skikkelig hestehold og god hestevelferd.
- Det ligger alltid noen forutsetninger til grunn for bruken av hjelpe- og korreksjonsmidler. Disse bør undersøkes og forstås før veiledningene tas til etterretning.
- Det er viktig at det settes fokus på bruk av hjelpe- og korreksjonsmidler for temming og trening av hest for å oppnå fremgang i arbeidet med god hestevelferd.